

רליקו

(Relico). ראשי-תיבות, באנגלית, של Relief Committee For The WAR Stricken Jewish Population – 'ועד עזרה ליהודים נפגעי המלחמה'. ר' הוקם בספטמבר 1939 בז'נוה בידי ד"ר אברהם זילברשיין במסגרת ה'קונגרס היהודי העולמי'. תחילה עסק ר' בחיפוש קרובים ובמתן עזרה ראשונה חומרית ומשפטית לפליטים יהודים בארצות אירופה, אך במהרה פנה ד"ר זילברשיין גם לפעולות הצלה.

כאשר נודע שהגרמנים מוכנים לשחרר ממחנות הריכוז זקסנהאוזן, דכאו, ובוכנולד יהודים יוצאי פולין בתנאי שיצאו מיד את גרמניה, פנה זילברשיין לעזרת התאחדות יוצאי גליציה בארצות-הברית, ובעקבות פעולתו יצאו ב-1940 כמה קבוצות את גרמניה לבוליוויה ולארץ-ישראל. ר' סייע גם להגירתם של פליטים מוילנה ומקובנה לקובה שביפן, לשנגהאי ולמושבות הולנד, וכן סייע לפליטים מפולין ברומניה, בסלובקיה, בהונגריה ובאיטליה, ולפליטים מהולנד, מבלגיה ומצפון צרפת שהגיעו לדרום צרפת הלא-כבושה.

בדרך-כלל פעל ר' בתיאום עם ארגונים יהודיים קיימים ובסיועם, ואולם, במקומות שלא היו ארגונים כאלה, כגון בפורטוגל, בספרד, בטנג'ר ובקזבלנקה, הופעלו נציגים של ר' והם טיפלו בשיחרור פליטים ממעצר ובהסדרת מעמדם החוקי.

בכול הפעולות נעזר ד"ר זילברשיין בשיירותי ה'צלב האדום הבין-לאומי' ובקונסולים של פולין, צ'כוסלובקיה והולנד בשווייץ, וכן בנציג האפיפיור, במועצת הכנסיות הפרוטסטנטיות ובארגון הקויקרים, שסייעו בהעברת ידיעות, חבילות מזון ותרופות, במיוחד לפולין ולמחנות לשבויי מלחמה. להעברת כספים ומכתבים, לרוב לעסקנים ציונים, לאינטלקטואלים ולראשי תנועות-הנוער הציוניות, השתמש ד"ר זילברשיין בבלדרים מיוחדים. אחרי המלחמה התגלה שאחדים היו סוכני הגרמנים. הודות לקשרים המסועפים והזרימה המהירה של מידע, היה ד"ר זילברשיין בקיץ 1942 בין הראשונים שהזעיקו את המוסדות היהודיים ואת העולם בידיעות בדוקות על מחנות ההשמדה חלמנו וטרבלינקה ודרש את התערבות המעצמות להפסקת הגירושים. בעצם ימי המלחמה ומיד אחריה פירסם ד"ר זילברשיין סדרות עדויות על השמדת יהודי פולין ועל מחנות לעבודת כפייה.

נוסף על ההקצבות של ה'קונגרס היהודי העולמי', קיבל ר' תמיכה מה'ג'וינט', מ'ועד ההצלה בקושטא' ומתנועת העבודה הציונית בארצות-הברית ובבריטניה, וכן מארגוני עזרה יהודיים בשווייץ.

הבנתו של ד"ר זילברשיין את המצב נכונה, עצמאותו ופעולותיו הבלתי שגרתיות, גרמו לעיתים חילוקי-דעות בינו ובין הנהלת ה'קונגרס היהודי העולמי' בשווייץ ובארצות-הברית, ובעקבותיהם התחלק ר' לשני אגפים: אגף אחד, בראשות ד"ר זילברשיין, המשיך בפעילותו

לעזרת יהודי פולין וארצות מזרח אירופה ודרומה, והאגף האחר פעל לרוב בחיפוש קרובים, בהצלת ילדים ממערב אירופה ובמשלוח חבילות מזון לטרזינשטט. כאשר נודע לו שהגרמנים אינם שולחים בעלי דרכונים דרום-אמריקניים למחנות השמדה, אלא מעבירים אותם למחנות עצורים בטיטמונינג (Tittmoning), בויטל ובמקומות אחרים, פתח זילברשיין במפעל הצלה של משלוח דרכונים ומכתבי חסות. הודות להבנה שמצא אצל הקונסולים של פאראגווי, הונדוראס, אל-סלוואדור ועוד, לפעולה זו, שתוארה כהומניטרית, נשלחו תעודות הצלה כאלה לכ-10,000 אנשי-ציבור ואינטלקטואלים בגנרלגוברנמן ובשלזיה העילית. ואולם, ביולי 1943, טירפד מדונה, מנהל המחלקה הקונסולרית של ארצות-הברית בברן ונציג הברית הפאן-אמריקנית בשווייץ, את הפעולה, בהכריזו שהתעודות שהונפקו בלי ידיעתם של משרדי החוץ הנוגעים בדבר אינן חוקיות. בעקבות זאת הודיעו הממשלות הדרום-אמריקניות שהתעודות אינן תקפות. ד"ר זילברשיין הסביר שמדובר בתעודות הצלה, אך מאמציו להשפיע על ממשלת ארצות-הברית ובאמצעותה על הממשלות הנוגעות בדבר לא זכו לתשובה. גם שגרירות ספרד ברלין, מייצגת האינטרסים של ארצות-דרום אמריקניות, הודיעה לממשלת גרמניה על אי-תקפותם של הדרכונים הללו. בתגובה הגיעה ב-10 בדצמבר 1943 למחנה ויטל ועדה גרמנית ואספה מרוב היהודים את תעודותיהם הדרום-אמריקניות, ובאמצע 1944, נשלחו רובם, ביניהם המשורר יצחק קצנלסון, לאושוויץ ושם הושמדו. באותה שנה פעל ר' גם להצלת יהודי הונגריה.

אחרי המלחמה המשיך ד"ר זילברשיין בפעילותו לטובת שארית הפליטה בפולין, בגרמניה, באוסטריה ובאיטליה ובקשריו עם ארגוני יוצאי פולין, הוא היה פעיל בחיפוש אחרי פושעי מלחמה ובמתן עזרה לניצולי השואה, ובמיוחד באישפוז ילדים ונוער חולי שחפת בשווייץ. לאחר מותו הועבר ארכיונו העשיר של ד"ר זילברשיין לארכיון 'יד ושם'.